

سُرُوءُ مَرِيَّةَ ابْنِ مَرْثَدَةَ - سُورَةُ مَرْثَدَةَ

Тонг агартуужанның беренче кайгы-хэсрәтендә Абу Бакрның пәйгамбәрлек әһәмиятен ачу

Jeff Pippenger
2024-03-02

Seenaa raajii raajii tokkoffaa keessatti, hoogganaan mootummaa isa Muhammadii duukaa bu'e Abuu Bakr Abdullaah ibn Abii Quhaafaa, kan soddaa Muhammadii tureedha. Isa kana akka "Abubakar" jedhamutti ni waamna. Inni fi Muhammad lamaan isaanii iyyuu lakkoofsota afran jalqabaa keessatti eeramaniiru. Abubakar mootummaa Islaamaa isa jalqabaa Muhammadii boodaa ture; ajajni inni loltoota isaatiif kenne tokko seenaadhaan galmaa'eera; ajajni sunis Mul'ata boqonnaa sagal, lakkoofsa afur keessatti bakka buufameera. Ajajni sun adeemsa chaappaa kaa'uu isa yeroo woe sadaffaa dhufu jalqabe bakka bu'a; woe sadaffaan sunis Malakata Torbaffaa ture; dhufaatii ergamaa sadaffaa ta'uus ture.

Ergasii shanaffaan lammaffaanis malakata afureffaan booda afaan isaa afuufe; anis urjii samii irraa lafatti kufe tokko nan arge; isaafis furtoon boolla qilee hin qabne sanaa kenname. Innis boolla qilee hin qabne sana bane; aarri boolla sanaa keessaa ba'e, akka aara ibidda guddaa keessaa ba'uutiin; aara boolla sanaatiin aduunii fi qilleensichi ni dukkanaa'an. Aara sana keessaa ayyaanoonni lafa irratti ba'an; humni isaaniifis kenname, akkuma bookkeen lafa irra jiran humna qaban sanaa. Isaanis akka hin miine margaa lafaa yookaan waan magariisa ta'e kamiyyuu yookaan muka kamiyyuu ajajaman; namoota mallattoo Waaqayyoo adda isaanii irratti hin qabne qofa garuu akka miidhan ajajaman. Mul'ata Yohaannis 9:1-4.

"Sobichi" inni samii irraa kufe jechuun Mohammadi dha; inni tajaajila isaa bara 606 keessatti jalqabe. Mohammediif "furtuun" kenname; furtoon sunis "boolla gad-dhiibamaa" "banuu" qaba ture, kunis "aarri" ba'ee "aduu fi qilleensa" dukkaneessuuf eeyyamee, akkasumas "hoombolee" "humna" "qorpionoota" humna fakkaatu argatan keessaa baase. Furtuun sun waraana lolaa ture; inni humna waraanaa Roomaa keessatti dadhabina uume, kanaanis lolli Islaamaa akka ka'u karaa bane. Boollu gad-dhiibamaan Arabiaa, iddoo dhaloota Islaamaa, kan agarsiisu mallattoo dha; aarri immoo amantii sobaa Islaamaa kan lafa irratti babal'atee teessuma lafaa isa wal fakkaataa sana qabachuu ture bakka gareewwan hoombolee Afrikaa Kaabaa, Awurooppaa Kibbaa, fi Arabia irra balali'anii kuufaman agarsiisa ture. Hoomboleen mallattoo Islaamaa dha; humni immoo raajii keessatti humna waraanaa agarsiisa. Humni isaanii akka qorpionootaatti ta'uu qaba ture; qorpionoonni immoo osoo hin eegamin ni waraanu. Uriah Smith akkana jedha:

"Urjiin tokko samiidhaa gara lafaatti bu'e; isaafis furtoon boolla qilee hin qabne sanaa kennamte."

"Utuu mootichi Faaresii dinqii hojii isaa fi humna isaa yaadaa turetti, xalayaa lammii Makkaa keessaa nama hin beekamne tokko irraa isa ga'e; innis akka inni Mohammed ergamaa Waaqayyoo ta'e fudhatuu isa affeere. Inni affeerraa sana dide, xalayichaas tarsiise. 'Akkuma kana,' jechuun raajichi Arabaa dubbate, 'Waaqayyo mootummaa sana ni tarsiisa, kadhannaa

Chosroesis ni dideera.’ Mohammed, daangaa mootummaa lamaanii kanaa warra Bahaatti kaa’amee, adeemsa wal-badiisa isaanii iccitii gammachuudhaan ilaale; mootummaa Faaresii yeroo injifannoo keessa turettilis, waggoota baay’ee hin dabarin dura, injifannoon deebi’ee alaabaa Roomotaa akka deemu dursee dubbachuuf ija jabaate. ‘Yeroo raajiin kun kenname jedhame sanatti, raajiin raawwatamuu isa irraa caalaatti fagaatu hin jiru; waggootni jalqabaa kudha lamaa Heraclius diigamuu mootummaa sanaa dhihaachaa jiruu beeksisanii turan.’...”

“Chosroes mootummaa Roomaa kan Aasiyaa fi Afrikaa keessatti argamu harka isa jala galche. Yeroo sanattis, ‘mootummaan Roomaa’ jedhu ‘hanga dallaa Qosxanxinoophiyaa qofaatti, akkasumas hafe Giriikii, Xaaliyaanii, fi Afrikaa, fi magaalota galaanaa qarqara Aasiyaa irratti Taayirii irraa kaasee hanga Terebizonditti jiran muraasa qofaatti gadi hir’ateera.’ Muuxannoon waggoota jahaa dhuma irratti mootii Faares mootummaa Qosxanxinoophiyaa mo’achuu irraa akka of qusatu, fi furii mootummaa Roomaa irraa waggaa waggaa kaffalamu ifatti akka murteessu isa amansiise jechuun ni danda’ama,—warqee taalaantii kuma tokko, meetii taalaantii kuma tokko, uffata harrii kuma tokko, fardeen kuma tokko, fi durbummaa isaanii eeggatanii jiran kuma tokko. Heraaqiliyos haala salphisaa kana irratti mallatteesse. Garuu yeroo fi carraan inni qabeenya sana hiyyummaa Baha irraa walitti qabuuf argate, qophii weerara jajjabaa fi abdi kutachiisaa tokkoof ciminaan hojii irra oole.”

“በርስዩ ንጉሥ እቲ ዝተሓብአ ሳራሴናዊ ንዲቕዎ፣ መልእኽቲ እቲ ናይ መካ ሓሳዊ ነቢይ ድማ ኣላጊዱሉ። እቲ ምውዳቕ ናይ ሮማ መንግሥቲ እኪ ንሙሓመዳንነት ወይ ድማ ንምስፋሕ ናይቶም ሳራሴናዊ ብአጽዋር ዝተዓጠቐ ዘርጋሕቲ ሓደ ምትላል ደገ ኣይምኸፈተን፣ ምንም እኪ ንጉሥ ፋርሳውያንን ኸጋን ኣቫራትን (ተከሊ ኣቲላ) ኣብ መንጎኦም ነቲ ተረፍ መንግሥታት ቁሳራት እንተ ተኸፈልዎ። ኮስሮኤስ ባዕሉ ወደቐ። እተን ፋርሳዊትን ሮማዊትን መንግሥታት ንሓድሕደን ኃይለን ኣዳኺመን። ቅድሚ ሰይፊ ኣብ ኣእዳው እቲ ሓሳዊ ነቢይ ከይተወሃበ፣ ከብ ኣእዳው እቶም ጉድኡ ክኸልክሉን ሓይሉ ክጭፍልቁን ዝኸእሉ ነበሩ ተወቑዑ ተወሲዱ።”

“Bara Scipio fi Hannibalitii jalqabee guyyoota kaasee, hojii guddaa fi gootummaa caalu kan impaayerichaa bilisummaaaf yaalame hin jiru; akka hojii Heraclius raawwateetti. Inni karaa isaa balaa guutuu ta’e Galaana Gurraachaa fi gaarota Armeeniyaa keessa qorattee deeme, gara handhuura Faares seenee, mootummaa mootii guddaa sanaa humna waraanaa isaa gara ittisa biyya isaanii dhiiga dhangalaasaa turteetti deebise.”

“Lola lola Niinawwee keessatti, kan ganama barii irraa jalqabee hamma sa’aatii kudha tokkootti jabeenyaan lolame sana keessatti, alaabaan digdamii saddeet, kanneen caccabuu yookaan tarsi’uu danda’an irraa kan hafe, Faaresota irraa fudhataman; kutaan waraana isaanii keessaa inni guddaan cicciramee bade, mo’attoonnis kasaaraa ofii isaanii dhoksuudhaan halkanicha dirree waraanaa irratti dabarsan. Magaalonnii fi manneen mootummaa Asor yeroo jalqabaatiif Roomaanotatti banaman.”

“Impaayerri Roomaa injifannoowwan inni raawwateen hin jabaanne; yeroo wal fakkaataatti immoo, karaa qophaa’e, akkasumas mala isumaatiin, baay’ina Saraaqeenota Arabiyaa keessaa, akkuma awwaannisa naannoo sanaa keessaa, warra amantii dukkanaa’aa fi gowwoomsaa ta’e kan Mohammadaanummaa karaa isaanii keessatti babal’isan, saffisaan mootummaa Faaresii fi mootummaa Roomaa lamaan irratti faca’anii haguuguuf.”

“Dhugaan kun akka gaariitti fakkeenyaan ibsamuun kan danda’amu caalaatti hin barbaachisu; kunis jechoota xumuraa boqonnaa keessaa Gibbon irraa, kan keessaa fuul-duraatti keessaa fudhataman, tiin kennameera. ‘Loltuu injifattoota mootummaa alaabaa Heraclius jalatti ijaaramtee turus, carraan alaa fi uumama isaa irraa maqaa ba’e sun humna isaanii leenjisu irra caalaatti fixee fakkaata. Yeroo mootichi Konstantinopolii yookaan Yerusaalemitti injifatee mootummaa isaa kabajaa turetti, magaalaan xiqqaan maqaan ishee hin beekamne daangaa Sooriyaa irratti argamtu Sarasenootaatiin saamamte; isaanis loltoota muraasa gargaarsa isheef deemani turan cicciran,—taatee idilee fi salphaa tokko qofa ta’ee jiraata ture, utuu dursee seensa jijjiirama guddaa tokkoo ta’uu baatee. Saamtotni kun ergamoota Mohammed turan; gootummaan isaanii of irraa bade fakkaatu sun gammoojjii keessaa ba’e; waggoota mootummaa isaa saddeet isa dhumaa keessatti, Heraclius Arabaatti naannolee isuma duraan Faaresota irraa deebisee ture sanauma dhabe.

“‘Hafuuraa fi kaka’umsi sobaa, kan iddoo jireenyaa isaanii samii keessatti hin qabne,’ lafa irratti gad lakkifaman. Boollu gadi fageenyi hin qabne sun banuuf furtuu qofa barbaachisa ture; furtuun sunis kufaatii Chosroes ture. Inni xalayaa lammii Makkaa tokkoo, kan hin beekamne, tuffiidhaan cicciree ture. Garuu yeroo inni ‘ibsa ulfinaa’ isaa irraa gara ‘masaraa dukkanaa’ isa iji tokkollee keessa hin seenuutti gadi bu’e, maqaan Chosroes mootummaa dagatamuutti yeroo gabaabaatti darbuun dura maqaa Mohammediin bakka buufamuuf ture; jiini bifa margaa fakkaatu sunis hamma urjiin sun kufutti ol-ba’iinsa isaa eegaa jiru fakkaate. Chosroes, erga guutummaatti mo’amuu fi mootummaa isaa dhabuu booda, bara 628 keessatti ajjeefame; barri 629 immoo ‘injifannoo Arabaa,’ fi ‘waraana jalqabaa Mohammedanoota mootummaa Roomaa irratti’ jedhamuun mallatteeffama. ‘Ergasii ergamaan shanaffaan malakata afuufe; anis urjii tokko samii irraa gara lafaatti kufe nan arge; isaafis furtuun boolla gadi fageenya hin qabnee kenname. Innis boolla gadi fageenya hin qabne bane.’ Inni gara lafaatti kufe. Yeroo humni mootummaa Roomaa dadhabee fixameetti, mootichi guddaan Bahaa immoo masaraa dukkanaa isaa keessatti du’ee ciisetti, saamichi magaalaa xiqqoo tokkoo daarii Sooriyaa irratti raawwatame ‘dursa warraaqsa guddaa’ ture. “Saamttonni sun ergamoota Mohammed turan, gootummaan isaanii of wallaalchisu immoo lafa onaa keessaa bahee mul’ate.”

“अग्राध कृप.—एहि पदर अरुअ गुराक भाषारू जाहिहवे, यजेँओरगे एहाकु ‘गढार, डलहान, अड्मन्ड गढार’ वोलि पविभाषित करामाळ्ळि, एव° एहा कौंसि उजाड, निरुज्ज उ अठाषित स्यानकु सृष्टि करिपारगे। पृथिवार आदिकालान विक्कल उ अद्मवस्यति अवस्याकु वरुणसना करिवा पाळं पध्म एहि पद वद्मवसृष्ट ह्ोळ्ळि। Gen.1:2. एहि पुरसङ्गरगे एहा यथार्थभावगे आरवाम् मरुभूमिर सहे अजसा उजाड विसारकु सृष्टि करिपारगे, यहार यामाञ्चलरू पङ्गपालर डुण्डु सद्मि यारायिनमानङ्कर वल वाहारिमा। एव° पृथिथार राजा षोस्वरोम्यसङ्क पठनकु पध्म अग्राध कृप षोल्लासिवार चिदरस भावगे यथारिड् वुष्मामाळपारगे, कारस एहा महम्पदङ्क अद्मामानङ्क पाळं निजमानङ्क अस्पष्ट वसेरू वाहारिथि, अरुनि उ डलधारद्वारा निजमानङ्कर उरमज्जक शिक्सागुड्कु पुरवार करिवार पथ पुरसृष्ट कला, यपेवद्मन्ड सफेनगे यमरु पुरवठन याम्नाड्म उपगे निजमानङ्कर अन्धकार पुरवार करिनथिलगे।” Uriah Smith, Daniel and Revelation, 495–498.

Rakkina jalqabaa isa tokkoffaan, inni malakata shanaffaa ta’e, jalqaba waraana Islaam Roomaa irratti ka’e ni mul’isa; akkasumas inni lola Roomaa fi Faares gidduutti adeemsifame, keessatti Roomaan moo’atte, garuu gochaa sana keessatti humna waraanaa ishee hamma humna Islaamaa

ol-ka'uu ittisuuf dadhabutti fixxe ni adda baasa. Amaloonni raajii rakkina jalqabaa fi rakkina lammaffaa amaloota raajii rakkina sadaffaa ni adda baasu; akkasumas rakkinoota lamaan jalqabaa akka mallattoo seenaa rakkina sadaffaatti beekuun baay'ee barbaachisaa dha; seenaa sun yeroo chaappaa namoota dhibba tokkoo fi afurtamii afur kumaa kaa'amuu bakka bu'a, innis Fulbaana 11, 2001 irraa eegale. Seenaa raajii aayata sadii jalqabaa keessatti Mahammadhaan bakka buufame sana booddee, aayanni afraffaan Abubaakar, hoogganaa jalqabaa Mahammad booda ture, ni beeksisa.

Isaanis akka isaan marga lafaa, yookaan waan magariisa kamiyyuu, yookaan muka kamiyyuu hin miine ajajame; garuu namoota chaappaawwan Waaqayyoo adda isaanii irratti hin qabne qofa. Mul'ata 9:4.

Ajajni Abubakar loltoonni Islaamaa yeroo sana biyya Roomaa keessa warra waaqeffattoota gosa lama jiran gidduutti garaagarummaa akka godhan qajeelche. Gareen tokko Kaatolikoota turan; isaan ajajawwan amantii tokko tokko dugda mataa isaanii haadhuu (tonsure) godhatan, akkasumas waaqeffannaa Dilbataa eegaa turan. Gareen inni kaan immoo warra Sanbata guyyaa torbaffaa eeggataniidha; Sanbatni immoo chaappaa Waaqayyooti.

“Du'a Mohammed du'aan booddee, inni ajaja keessatti Abubekriin bakka buufame, B.C.E. 632; innis akkuma aangoo fi mootummaa isaa sirriitti dhaabeen, gara gosoota Arabaa xalayaa marsaa erge; keessaa kutaan armaan gadii kun baafata isaati:—

“Yommuu isin waraana Waaqayyoo loltanii, akka dhiiratti of qajeelchaa, dugda garagalchuu malee; garuu mo'ichi keessan dhiiga dubartootaa fi daa'immaniin akka hin xuroofne. Muka timiraa tokko illee hin balleessinaa, yookaan lafa qamadii tokko illee hin gubinaa. Muka firii hin murinaa, horii irrattis hammina tokko illee hin raawwatinaa, warra nyaataaf qaltan qofa malee. Yommuu kakuu yookaan waliigaltee tokko gootan, isa sana irratti dhaabbadhaa, akka dubbiin keessan amanamu ta'aas. Akkasumas yommuu deemdan, namoota amantii tokko tokko kanneen mana qopheessummaa keessatti of baasanii jiraatanii karaa sanaan Waaqayyoon tajaajiluuf of kennan ni argitu; isaan dhiisaa, isaanis hin ajjeesinaa, mana qopheessummaa isaanii illee hin diiginaa. Akkasumas gosa namootaa biraa kan mana sagadaa Seexanaa keessaa ta'an, kanneen gonfoo isaanii haaddoo irraa haaddoo muratanii uffatan ni argitu; mataa isaanii sirriitti qotaddhaa, hanga isaan yookaan Muhammadawoota ta'an yookaan gibira kennanitti araara tokko illee isaaniif hin godhinaa.”

“Raajii fi seenaa keessatti ajajawwan namaaf garaa laafu sun akkuma ajaja suukkanneessaa sanaatti of-eeggannoodhaan akka eegaman hin dubbatamne; garuu akkasitti isaan ajajamaniiru. Wanta kana dura jiranis Gibbon qofa keessatti akka galmaa'etti, Abubekr irraa hooggantoota warra hojii isaanii ajaja loltoota Saraaseenotaa hundumaaf dabarsuuf tureef kenname. Ajajawwan sunis raajii sana wajjin haala wal-addaan baasuudhaan wal fakkaatu; akka kaliifaan mataan isaa ajaja nama du'a qabeessa irraa caalaa ol aanaa ta'eef beekamaa fi kallattiidhaan abboomamee hojjechaa tureetti; akkasumas yeroo inni amantii Yesus irratti loluuf ba'uu fi iddoo isaa keessatti Mohammedanismii babal'isuuf deemu sanatti, jechoota Inni dubbata jedhamee Mul'ata Yesus Kiristoos keessatti dursee himame sana irraa deebi'ee dubbate.”

“Mallattoo Waaqa isaanii Irratti.—Yaada boqonnaa 7:1–3 irratti kennine keessatti, mallattoon Waaqaa Sanbata ajaja afraffaa ta’uu isaa argisiifneerra; seenaanis dhugaa kana irratti callisee hin turre; jechuunis, warri Sanbata dhugaa eegaa turan bara mootummaa ammaa kana guutuu keessatti turaniiru. Garuu gaaffiin yeroo kana namoota baay’ee biratti ka’e, namoonni yeroo kana adda isaanii irratti mallattoo Waaqaa qaban, kanaanis hakuucmaa Mohammedaanota irraa bilisa ta’an, eenyu turan? Dubbisaan dhugaa kana yaadatti haa qabatu; akka duraan tuqame, bara mootummaa kana guutuu keessatti warri adda isaanii irratti mallattoo Waaqaa qaban, yookaan warri Sanbata dhugaa hubannoodhaan eegaa turan, turaniiru; kana malees, wanti raajichi dubbatu akka weerarri humna Turkii balleessituu kanaa isaan irratti qajeelfame utuu hin ta’in, garee biraa irratti qajeelfame ta’uu isaa haa ilaalu. Akka kanaan dhimmoonni rakkina hundumaa irraa bilisa ta’u; sababiin isaas, wanti raajichi dhugumaan dubbatu isa qofa. Gareen namootaa tokko qofa barruu keessatti ifatti mul’ata; jechuunis, warra adda isaanii irratti mallattoo Waaqaa hin qabne; eeggamuun warra mallattoo Waaqaa qabanii immoo hiika keessaa qofaan keessatti galfame. Kanaafuu, seenaa irraa warri kunneen keessaa tokko illee balaa Sarasenoona warra jibban irratti geessisan keessatti hirmaate jechuun hin barannu. Isaan garee namoota biraa irratti bobbaafamanii turan. Badiinni garee namootaa kana irratti dhufu immoo eeggama namoota biraa wajjin walbira qabamee hin kaa’amu; garuu ija lafaatii fi marga lafaatiin qofa walbira qabamee kaa’ama; akkas jechuun, margaa, mukaa, yookaan wanta magariisaa kamiyyuu hin miidhinaa; garuu garee namootaa murtaa’e qofa miidhaa. Raawwii isaa keessattis, agarsiisa dinqisiisaa tokko argina; jechuunis, waraanni weerartootaa wantoota waraanni akkasii yeroo baay’ee balleessu, jechuunis fuula uumamaatii fi oomisha ishee, qusachuun; akkasumas, eeyyama isaanii warra adda isaanii irratti mallattoo Waaqaa hin qabne miidhuuf kenname hordofuudhaan, mataa garee amantootaa gonfoo mataa isaanii ciratanii turan, warra mana sagadaa Seexanaa keessaa ta’an, qooduudhaan cabsan.”

“Kun akka shakkii hin qabneetti garee monoksootaa, yookaan qoodama mootummaa Waldaa Kaatolika Roomaa keessaa ta’an turan. Hidhannoon Mohammedanootaa isaanitti qajeelfame. Isaan akka warra mallattoo Waaqayyoo adda isaanii irratti hin qabneetti ibsuun keessatti, yoo kaayyoo addaa ta’uu baate iyyuu, wal-simannaa addaa akka qabu nutti fakkaata; sababiin isaas, isheen sun walumaagalatti waldaa seera Waaqayyoo mallattoo isaa irraa saamtedha; Sanbata dhugaa irraa cirtee balleessuudhaan, bakka isaa keessatti sobaa dhaabdeetti. Akkasumas namoonni Abubekr hordoftoota isaa akka hin dhiphisne itti himetti, raajii irraa yookaan seenaa irraa akka hubannutti, mallattoo Waaqayyoo kan qaban turan jechuun yookaan dirqama saba Waaqayyoo kan ta’an turan jechuun hin hubannu. Isaan eenyu akka turan, sababa maaliif akka oolan, ragaan xiqqaan Gibbon nuuf hin ibsu; akkasumas beekuu keenyaaf karaa biraa hin qabnu. Garuu warri mallattoo Waaqayyoo qaban keessaa tokko illee akka hin dhiphatamne amanuuf sababii guutuu qabna; yeroo gareen biraan, kan ifatti isa hin qabne, goraadeedhaan ajjeefaman; akkasitti ibsa bal’aan raajichaa guutummaatti ni raawwatama.” Uriah Smith, Daniel and Revelation, 500–502.

ବୁଦ୍ଧକର ମହମ୍ମଦଦର୍ଜ୍ଜ ମୃତ୍ୟୁ ପରଠେ ମହମ୍ମଦଦର୍ଜ୍ଜ ଅନୁୟାୟୀମାନଦର୍ଜ୍ଜ ଏକ ଖଲିଫତ୍ରେ ସଂଗଠିତ କଲଠେ; ତଣ୍ଡେ, ସମୋନଠେ ଯଦିଓ ଦୁଇଜଣ ଭିନ୍ନ ଐତିହାସିକ ବ୍ଯକ୍ତି, ତଥାପି ସମତେରୁପଠେ ସମୋନଠେ ପରଥମ ସନ୍ତାପର ଇସ୍ଲାମର ସାକ୍ଷୟର ଆରମ୍ଭକୁ ପ୍ରତିନିଧିତ୍ସ କରନ୍ତି, ଏବଂ ପରଥମ ସନ୍ତାପର ଇତିହାସକୁ ଚିହ୍ନିତ କରୁଥିବା ଐତିହାସିକ ବ୍ଯକ୍ତି ହଲେଠେ ମହମ୍ମଦ।

Jalqaba seenaa wayyoo lammaffaatti, Mahammad II bara 1453tti Qonstantinopil injifate. Bara 1449 keessatti maleekota afur, warri Islaama bakka bu'an, hiikaman. Jalqabni fi xumuri wayyoo isa duraa, akkaataa isaanii ittiin duraa fi lammaffaa ta'aniin, Mahammad tokkoon mallatteeffame. Akka raajii keessatti ibsametti, jalqabni fi xumuri seenaa wayyoo isa duraa, mallattoo Alfaa fi Oomeegaa baata.

Jalqaba wayya lammaffaa keessaa raajiin yeroo ergamoota afurii ni jira; isaanis Islaamummaa yeroo sana gadhiifame, achiis immoo Hagayya 11, 1840 irratti ukkaamfame bakka bu'u. Tuqaa sana irraa kaasee hamma Onkololeessa 22, 1844tti, chaappaan dhibba afurtamii afurii fi kuma afurii ni agarsiifama. Jalqabni wayya lammaffaa gadhiifamuu Islaamummaa adda baasa; xumurni isaas ukkaamfamuu Islaamummaa mallatteessa. Wayyaan jalqabaa fi lammaffaan lamaan isaanii iyyuu mallattoo raajii sirrii ta'an kan jalqaba isaanii xumura isaanii wajjin walitti hidhaniidha.

Badiin jalqabaa lamaan wal irra tokko kaa'amu qabu, "sarara irra sararaan," akka kanaanis jalqabaa sadaffaa adda baafamu. Amaloota raajii kan dhuga-baatota lamaanii Islaamaa jalqabaadhaan adda baafaman keessaa tokko, yeroo murtaa'e tokko bakka bu'uu isaanii dha; innis mallattoo Alfaa fi Oomeegaan jalqabuu fi xumuramuun mallatteeffame dha. Isaan mallattoo lammaffaa illee qabu; jalqabiin badiisaa isa jalqabaa chaappaan saba Waaqayyoo kaa'amu adda baasa, xumuriin badiisaa isa lammaffaatis akkasuma chaappaan saba Waaqayyoo kaa'amu adda baasa.

Rakkinni sadaffaan lamma Islaam akkuma tasaa fi hin eegamnetti bineensa lafa irratti ibsame Mul'ata boqonnaa kudha sadii irratti haleellaa bane, yeroo chaappessuu jalqabeen dhufe. Chaappessuun kumaatama dhibba tokkoo fi afurtamii afurii, seera Dilbataa dhihoo dhufu irratti xumurama; gantummaa sanaaf deebiinis, gantummaan biyyaalessaa badiinsa biyyaalessaatiin hordofama. Akkuma Roomaa waaqeffannaa buttaa fi Roomaa paaphaasummaa keessatti fakkeenyaan agarsiifametti, badiinsi biyyaalessaa murtiiwwan malakataa Waaqayyootiin raawwatama. Rakkooleen sadan sunis akkasuma malakoota dha. Islaam inni rakkoo sadaffaa ta'e, yeroo seerri Dilbataa dhihoo sun Ameerikaa keessatti dhufu, yeroo chaappessuun kumaatama dhibba tokkoo fi afurtamii afurii xumuramutti, ammas akkuma tasaa fi hin eegamnetti ni rukuta. Yeroon sun yeroo jalqabaa rakkoo jalqabaa, akkasumas yeroo xumuraa rakkoo lammaffaatiin fakkeeffamee ture.

Barumsa kana maxxansaa itti aanu keessatti itti fufna.

Saraan ilma Haagaar intala Gibxii, isa isheen Abrahaamiif deesse, qoosaa jiru argite. Kanaaf isheen Abrahaamiin, "Garbittii kanaa fi ilma ishee ari'i; ilmi garbittii kanaa ilma koo, jechuunis Yisihaaq wajjin dhaalaa hin ta'u" jette. Dubbiin kun sababii ilma isaatiif ija Abrahaam duratti baay'ee ulfaataa ture. Waaqayyos Abrahaamiin, "Sababii mucichaatii fi sababii garbittii keetiitiif ija kee duratti ulfaataa hin ta'in; waan Saraan siif jette hundumaa sagalee ishee dhaga'i; sanyiin kee Yisihaaqiin waamamaatii. Akkasumas ani ilma garbittittii irraas sababiin inni sanyii kee ta'eef saba guddaa nan taasisa" jedhe. Abrahaamis ganama barii ka'ee buddeena fi qaruuraa bishaanii fuudhee, gatiittii Haagaar irra kaa'ee, mucicha wajjin isheedhaaf kenne; ishees geggeessee gad dhiise; isheenis deemtee lafa onaa Be'ersheebaa keessatti jooraffatte. Bishaanis qaruuricha keessaa dhume; isheenis mucicha keessaa muka

xixinnoo tokko jala kaa'te. Isheenis deemtee akka facaasaa xiyyaa tokkootti irraa fagaattee fuulduratti taa'e; sababii isheen, "Du'a mucichaa ani hin argu" jetteef. Isheenis fuuldura isaa taa'ee sagalee ishee ol fuudhee boosse. Waaqayyos sagalee mucichaa dhaga'e; ergamaan Waaqayyoo samii irraa Haagaar waamee, "Haagaar, maaltu si mudate? Hin sodaatin; Waaqayyo iddoo inni jirutti sagalee mucichaa dhaga'eera. Ka'i, mucicha ol kaasii harka keetiin qabi; ani isa saba guddaa nan taasisaatii" jedheen. Waaqayyos ija ishee bane; isheenis boolla bishaanii tokko argite; achiis deemtee qaruuricha bishaaniin guutte, mucichaafis dhugaa kennite. Waaqayyo mucichaa wajjin ture; innis guddatee lafa onaa keessa jiraate, abbaa xiyyaa ta'es. Uumama 21:9–20.